

Literatūra Menas

Lietuvos rašytojų sąjungos savaitraštis
Literatūra ir menas

2006-07-28 nr. 3106

| Spausdinti | Archyvas | Redakcija |

PIRMASIS

- Gintaras Patackas. LAUKIMAS 189
- KRONIKA 2
- KITAME NUMERYJE

KULTŪROS ŽEMĖLAPIS

- KINO TEATRAI 3
- TEATRAI
- KONCERTAI
- PARODOS
- ĮVAIRŪS
- LR KULTŪROS LAIDOS

ESĖ

- Daiva Tamošaitytė. KAI ŽVAIGŽDĖTAS DANGUS APSIAUČIA PALAIMINGĄ ŽEMĘ 6

POKALBIAI

- NEPLANUOTAS INTERVIU 3

KNYGOS

- Dalia Černiauskaitė. DAR KARTĄ APIE RYŠIUS, JŲ ILGESĮ IR BAIMĘ 126
- Goda Lučiūnienė. "MATYTI GALIMA TIK ŠIRDIMI" 6
- Eugenija Vaitkevičiūtė. "...KAD MENAS ĮKVEPIA GYVENTI TIKROVĖJ MUS" 1
- POPIERINIS NAMAS 2
- ŠALTA ODA 4
- MĖLIO KNYGA 4
- NAUJOS KNYGOS 1

MUZIKA

- Edmundas Gedgaudas. ŽENKLAI 9
- Laima Slepkovaitė. DIVERSANTAI SU PICA 17

DAILĖ

- Jurgita Ludavičienė. NERTI ŽMOGELIUKAI, METALINIAI PLAUČIAI, ŽENKLIUKAI TĖVAMS
- Vytautas Tumėnas. TAPYBINIAI ŽENKLO DIENORAŠČIAI

KULTŪRA

- Ieva Jusionytė. MAIŠTAS LIETUVOJE: NUO REVOLIUCIJOS IKI PILIETINIO PROTESTO 6

TEATRAS

- Ridas Viskauskas. KLAIPĖDOS JAUNIEJI 3

KULTŪRA

MAIŠTAS LIETUVOJE: NUO REVOLIUCIJOS IKI PILIETINIO PROTESTO

Ieva Jusionytė

[skaityti komentarus]

Koks yra šiuolaikinis lietuvių maištas? Į šį klausimą paprašė atsakyti šiųmetės "Santaros-Šviesos" konferencijos rengėjai. Nors protestus bei pilietines akcijas vadinti maištu nėra įprasta, bandykime pasvarstyti, kas yra maištas ir kaip maištauja nūdienos lietuviai.

Vytautas Kavolis straipsnyje "Maištininkų mitologijos" yra pateikęs du maišto modelius, anot jo, gali paaiškinti kiekvienos civilizacijos maištininkų elgesį. Pirmasis Prometėjo maištas, kylantis iš užuojautos kitiems ir virstantis praktine pagalba. Antrasis šėtono maištas, kurį inspiruoja individo apmaudas, kad jis visuomenėje nėra laisvas, ir kuriuo dažniausiai destruktiviai mėginama pakeisti visuotinį gyvenimo stilių.

Kaip maištą supranta antropologija? Struktūrinei antropologijai, kuri visuomenę mato sudarytą iš struktūras formuojančių individų bei jų grupių santykių, maištas būtų pamatinė tų struktūrų kaitos sąlyga. Maištas būtinai kyla "iš apačios", tai masių pasipriešinimas, o ne architektūrinis valdančiųjų pertvarkymas "iš viršaus". Maištas, kad ir kaip paradoksaliai tai atrodytų, siejamas su pilietine visuomene.

Antropologija prasmingai gali atskirti revoliuciją nuo to, ką vadiname sukilimu ar perversmu. Revoliucija yra ne tokia kaita, apie kokią kalbėjo Karlas Marxas, kai valdančiuosius feodalus keičia valdantys kapitalistai, kai paliekama ta pati išnaudojimo struktūra, kai iš esmės keičiasi tik žmonės, kurie užima vadovaujančias pozicijas, o ne pats visuomenės grupių ar jėgų išsidėstymas. Antropologas Maxas Gluckmanas, tyrinėjęs Afrikos zulusų gentį, rašo, kad toje gentyje vyko tik perversmai, bet ne revoliucijos valdžią paimdavo tai vieni, tai kiti, bet niekas nepasikeisdavo.

Simbolinė antropologija, kuri jau nebėra taip redukuota į struktūras, revoliuciją supranta kaip esminių simbolių, jų reikšmių pasikeitimą turėtų būti sukurta nauja kalba (Michelis de Certeau, nagrinėdamas 1968-ųjų studentų protestus Prancūzijoje, teigė, kad pergalė nebuvo pasiekta dėl to, jog nebuvo pakeista kalba, vyko tik simbolinis pasipriešinimas, kuris neįstengė nuversti senųjų simbolių, kaip nutiko užėmus Bastiliją 1789-aisiais), turėtų būti atrastas naujas socialinę tikrovę organizuojantis principas, ant kurio suveriamos visos reikšmės, t.y. simbolinė antropologija revoliuciją supranta kaip kitų prasmų sukūrimą. Tiek zulusai, tiek Sorbonos studentai maištavo, bet jų maištas nevirto revoliucija.

Ar galima kalbėti apie sėkmingą maištą šiuolaikinėje visuomenėje? Ar jis realus? Juk Frankfurto mokyklos teoretikai, tiek Teodoras Adorno, tiek Herbertas Marcuse, perspėjo, kad popkultūra gali sukelti maišto iliuziją, kuri tik sustiprina esamą padėtį. V. Kavolis rašė, kad maištininkai gali būti nekenksmingi romantikai. Vienas šių dienų lietuvių hipis, Vakarų Europoje dalyvavęs demonstracijose prieš karą Irake ir daugybėje kitų protestų, sakė: "Ejau ten, nes norėjau alaus ir kovoti su policininkais, nežinau, kokią mano pilietinę poziciją". Tokiu atveju nesukuriama nieko naujo, negriaunami valdantys principai. Tai ritualinis maištas. Gal net karnavalinis maištas.

Taigi turime du maišto baigties scenarijus. Pažiūrėkime į Lietuvą, jos viešąją erdvę išskaidydami keliais pjūviais. Koks yra politinis maištas? Tai gali būti kasdienis reiškinys, kai prisipažįstama: man taip negerai, reikia ką nors iš esmės pakeisti, ne pakoreguoti, pataisyti, pagražinti, o visiškai pakeisti. Koks maištas gali būti politinis, jei tai nėra didžiosios istorinės revoliucijos, apie kurias pasakoti tegalima joms įvykus, bet iš anksto niekada nenumatysi? Apie revoliuciją, kaip pilietinio sąmonėjimo sąlygą, pastaruoju metu daug kalbėjo filosofas ir politologas Vytautas Radžvilas: "Apskritai kalbėti apie vis sparčiau

Kultūros kalendorius
nuo 2011 m. Spalio

P A T K P Š S

					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

		1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29	30
31							

			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Nuorodos

Kultūros diskusijų forumas,
Kultūros vartai,
Kultūros institucijos,
Meno galerijos,
Meno bankas

„DAILĖ“, „VILNIUS“,
„7 MENO DIENOS“,
„ŠIAURĖS ATĖNAI“,
„LITERATŪRA IR MENAS“,
„NEMUNAS“,
„UŽUPIO ŽURNALAS“

Lietuva internete

TEATRALAI VASARĄ NEDYKINĖJA	
POEZIJA	
• JUOZAS MEČKAUSKAS- MEŠKELA	7
• TOMAS TAŠKAUSKAS	23
PROZA	
• Kęstutis Česnaitis. FATALIŠKA KLUBO REPETICIJA	4
VERTIMAI	
• Sławomir Mrożek. ŠUO	1
• TADEUSZ RÓŻEWICZ	1
AKTYVIOS JUNGTYS	
• INTERVIU	15
MENO DIS/KURSE*/ AKTYVIOS JUNGTYS	
• Tomas S. Butkus. MIESTAS, KAIP ĮVYKIS	21
AKTYVIOS JUNGTYS/ JAUNIMO PUSLAPIAI	
• VASAROS AKADEMIJA, ARBA "GERIAU AUGINKIT GĖLES UŽUOT RAŠĘ"	4
KRONIKA	
• NAKTIES KVAPAS	1
• KLAIPĖDOJE PRANO DOMŠAIČIO GALERIJOS LANKYTOJUS SUBURIA "VASAROS STUDIJA"	
• Eglė Kačkutė. "MAN PATINKA PIEŠTI BLOGUS PAVEIKSLUS"	3
• Algimantas Žižiūnas. TAPYTOJŲ PLENERAS DRUSKININKUOSE	
• VIEŠAS ATSAKYMAS RAŠYTOJAI	
• VISUOTINĖ MOBILIZACIJA	1
• VIS TIE NEIŠVENGIAMI SUTAPIMAI	
• STASYS BARAS 1920.V.262006.VII.12	
• Neringa Mikalauskienė. APIE VAIKŲ LITERATŪRĄ PRIE JŪROS	2
DE PROFUNDIS	
• VAKARŲ RETRO	2
PARK@S	
• Vigmantas Butkus. TEMA: APIE 2006 M. JONINIŲ ŠIENA, MUSĖ, KALENDORĖLĮ IR KOMPIUTERIUS	3
• Gintautas Mažeikis. PASIPRIEŠINIMAS CV IR KALENDORINEI DRAUSMEI	4
• EROTAS IR KIBERERDVĖ. MICHAELIO HEIMO ATVEJIS.	1
• Remigijus Venckus. APIE KRITIKĄ, KURI KANDŽIOJASI IR LOJA	5
• ARTŪRAS FISHERIS: TIKRAS ROKENROLINIS	8

diktatūros link šliaužiančios mūsų valstybės ramia evoliucinę raidą yra neatsakinga ir pavojinga. Lieka revoliucija. Šio žodžio bijoti nereikia, nes tokia revoliucija, esant dabartinei padėčiai, yra bene paskutinis realus būdas stabdyti šią artėjančią diktatūrą. Tai tik sąmoningo, taikaus ir civilizuoto pilietinio pasipriešinimo pavojingiems naujųjų "gelbėtojų" kėsłams kelias" ("Bernardinai", 2005 m. gruodžio 13 d.).

V. Radžvilas buvo ne vienintelis, teigęs revoliucijos kelio teisingumą. Apie jį prakalbo ir liberaldemokratų vadas Rolandas Paksas, taip pat ragindamas piliečius sukilti prieš esamą valdžią: "Liberaldemokratai kviečia ir kvies į talką, į dvasios revoliuciją visus sveiko proto pirmenybę pripažįstančius Lietuvos žmones, visus, kam rūpi mūsų valstybės ir mūsų vaikų ateitis. Visi kartu mes galime gražinti Lietuvos žmonėms iš jų atimtą valstybę ir padaryti ją tokią, kokia galėtume didžiuotis" (kalba V LDP kongrese, 2006 m.).

Lietuvos politiniame diskurse žodis "revoliucija" pasidarė plačiai vartojamas. Maištas neturi spalvos, neturi politinės pakraipos tiek kairieji, tiek dešinieji gali maištauti, nes gyvename drungnoje postsovietinėje realybėje, kuri netenkina nei vienu, nei kitu. Tačiau politinis maištas dažnai lieka deklaratyvus tai lozungai, skirti mobilizuoti piliečiams, įkūniami žodžiais ar tekstais, bet ne veiksmais. Politikai kalba "iš tribūnos", o pilietinė visuomenė, kuri turėtų vykdyti maištą, nustumiama į esamą padėtį radikaliai kritikuojančių ir būsima geresnę kartais žadančių pranašų šešėli.

Kokios pilietinio maišto apraiškos? Paskutinis sėkmingas politinis maištas vyko atgaunant Nepriklausomybę tai "Dainuojanti" revoliucija. Kaimyninėse šalyse ir pastaraisiais metais dar maištaujama, nes tam yra priežasčių, Ukrainos "Oranžinė" revoliucija, Gruzijos "Rožių" revoliucija, šių metų kovą įgaliojimus prasitęsęs Aleksandrui Lukašenkai, revoliucija nevirtęs baltarusių maištas Minske, jam prasidėjus pakrikštytas "Mėlynųjų džinsų" revoliucija.

Lietuviai šiandien maištauja tik mažomis grupėmis ir dėl atskirų problemų. Tas maištas "įvietintas", apribotas. Pernai rudenį spalio 13-ąją įvyko pirmasis studentų mitingas, davęs nedaug realios naudos, bet niekada iki tol to nedarę studentai pajuto maišto skonį ir vėliau pasipriešinimą švietimo sistemos ydoms išreiškė Šiaulių gatvėse. Šį pavasarį jaunimas (ir ne tik) būriavosi prie užsienio šalių ambasadų prie Baltarusijos, nes Minskas šalino studentus iš universitetų, neleisdavo išvažiuoti iš šalies, daug sumušė ir pasodino; prie Italijos, nes Roma dėsia spręsti tarpukario ambasados "Villa Lituania" gražinimo Lietuvai klausimą; prie Rusijos, nes Maskva buldozeriais naikina kaukazietišką vyną; egzaminų užduočių platinimu pasipiktinę moksleiviai irgi skandavo reikalavimus po švietimo ministro langais. Tiesa, pastaraisiais metais itin sumažėjo vargingesnių socialinių grupių atstovų mitingų prie Seimo ir Prezidentūros, ūkininkų kelių blokadų ir kitų panašių protesto politikos atvejų.

Be politinio pilietinio maišto, yra glaudžiai su juo susijęs, o dažnai jį įkvepiantis vadinamas intelektualų menininkų, akademikų maištas. Maišto taktiką dažnai pasirenka tie, kas nori pareikšti pilietinę poziciją. Gal todėl vadinamiesiems "maištininkams" labiau patinka žodis "protestas", kadangi jis neturi neigiamų konotacijų, nesiejamas su sumaištimi, netvarka, naikinimu. "Pro-testo laboratorijos", kuria siekta pasipriešinti Vilniaus viešųjų erdvių naikinimui bei išsaugoti "Lietuvos" kino teatrą, kūrėjai Gediminas ir Nomedas Urbonai sako, kad: "Protestas yra viešas žodžio įkūnijimas viešojoje erdvėje. Jis veiksmingesnis už tekstą arba žodį, pasakytą mitinge, nors yra lydimas ir šių išraiškų. Nes protestas vizualus ir performatyvus. () Visos "pro-testo laboratorijos" generuotos akcijos buvo už, o ne prieš. Už "Lietuvos" kino teatro, viešosios ir kultūrinės erdvės išsaugojimą. Už žmonių teisės į meną ir kultūrą išsaugojimą. () Protestas yra kūrybinis procesas, nes tik kūrybinis procesas šiandien gali priversti žmones kritiškai mąstyti" ("Atgimimas", 2005, Nr. 40).

Tad protestas reiškia "pro-testą", alternatyvos išbandymą, o ne tik šaukimą "Ne, aš nesutinku", kaip dažnai jis suprantamas. Tai būtų grovimas be kūrybos, destrukcija. Tokio neigiamo, destruktivaus protesto pavyzdys yra internetinis "Protesto politikos" puslapis (www.protestas.lt) ir leistas laikraštis, kur kiekvienas gali parašyti, prieš ką protestuoja: aš protestuoju prieš "emigraciją skatinančią politiką", "euro įvedimą", "lopatologiją", "gyvūnų teisių pažeidimus", "blogą kiną", "nihilizmą", "kamščius mažame mieste". Kai kas nurodo, kad protestuoja prieš pačius tokius "protesto surogatus", "protesto devalvavimą": "Pasisakau prieš patogų, pramoginį, hermetišką (virtuvinį), nemokamą, nekonsensusinį, nekonstruktyvų, neigiantį "be pykčio" principą protestą. Toks protestas neretai yra vienkartinis, nesprendžia konkrečių problemų, o yra saviraiškos forma. Būtent tai man ir, ko gero, daugeliui piliečių kelia nerimą pas mus išpopuliarėjusiose protestuose. Proteste turi likti "pro" konstruktyvių pokyčių pagrindas".

Galiausiai kažkas parašo: "Aš neprotestuoju. Aš už kūrybą, už mąstymą, lavinimąsi, savimone, už veiklą, už darbus, už meilę". Maištas ir yra kūrybingas protestas. Kaip induizme Šyvas šokis yra pasaulio grovimas ir kūrimas.

Be tokių eksperimentų kaip projektas "Vilma" ir "Pro-testo laboratorija", intelektualai netiesiogiai remia įvairiausių subkultūrų sąjūdžius, vietos bendruomenes, kultūrinius "klasterius", pradėdant naujaisiais žiemgaliais bei pankais ir baigiant HAV (Humoro, alaus ir varnų) valstybe Pakruojyje ar Užupio respublika Vilniuje.

Dalį šių ir kitų iniciatyvų palaikęs Šiaulių universiteto profesorius Gintautas Mažeikis pabrėžia alternatyvaus pilietinio ugdymo reikšmę: "Siekiant moralinės revoliucijos, viešojo gyvenimo demokratizavimo ir pilietinės valios stiprinimo, reikėtų kalbėti apie alternatyvų pilietinį ugdymą. Alternatyvaus pilietinio ugdymo uždavinys padėti suvokti politinės viešumos, autonominės galios spręsti, viešosios politikos, pilietinės savivaldos būtinybę ir galimybes, aiškinti valdančių institucijų kontrolės būdus" ("Parkas", 2006, Nr. 41).

Alternatyvus pilietinis ugdymas apima visa, ką turėtų žinoti kiekvienas pilietinės visuomenės narys, kad sugebėtų pasakyti "ne", jei jam nepatinka visuomenėje vykstantys procesai. Tai ir protesto ideologų knygų vertimas bei skaitymas, ir plakatų, šūkių kūrimas, ir protesto akcijų rengimas, peticijų bei kreipimūsi rašymas, feljetonų bei komiksų leidimas. Kol kas pilietinis ugdymas taip suprantamas tik Šiaulių universitete, bet tikėtina, kad ateityje ir kitos aukštosios mokyklos susidomės šia mokyimo, kaip ginti savo interesus viešojoje politikoje, strategija.

Istorikas Kasparas Pocius mėgina Lietuvoje formuoti kairįjį diskursą. Jo iniciatyva šių metų pradžioje Lietuvoje pasirodė pirmasis Noamo Chomskio straipsnių rinkinys "Tiksiai ir

vizijos" vertimas. K. Pocius ir kairieji studentai surengė konferenciją "Tapatybėideologijarevoliucija". Beje, ji vyko Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute, garsėjanciam orientacija į dešinę ir į Vakarus. "Šio renginio metu pirmą kartą postsovietinėje Lietuvoje bus bandoma ieškoti perspektyvų naujoviškam kairiajam politiniam, socialiniam ir kultūriniam diskursui", skelbimuose rašė K. Pocius.

Lietuvai kairumą priimti kol kas sunku, nes dar neužgijo žaizdos, bet diskutuoti yra svarbu. Kaip sakė vienas liberalizmo tėvų Johnas Stuaratas Millis, reikia ginčyti tuos pagrandus, ant kurių stovi visuomenė, kad juos suprastume, o ne tik akiai tikėtume. Būtina laisva diskusija. Būtina ne tik pažūrų įvairovė, bet ir netobulų gyvenimo eksperimentų gausa: "Svarbu suteikti kuo didesnę laisvę neįprastiems dalykams, kad laikui bėgant paaikėtų, kuriuos iš jų dera paversti papročiais".

Bet toks dialogas, į kurį siūloma įtraukti kitokias idėjas siūlančias grupes, gali sužlugdyti maištą. Lietuvos subkultūros naujieji pagonyš iš "Romuvos", žiemgalininkų sąjūdis, pankrokeriai ir kiti, kaip kadaise sakė T. Adorno ar H. Marcuse, neišsivaduoja iš sistemos, jie tampa jos dalimi. Kadangi mūsų šalyje nėra naujųjų socialinių judėjimų nei tikrų anarchistų, nei antiglobalistų, nei feministų sąjūdžių, patogiau pavyzdį paimti iš Vakarų: Italijoje kartą per metus gegužės pirmąją kairiosios pakraipos jaunimas okupuoją traukinius, važiuoja į demonstracijas Romoje ar Milane, vakare visi grįžta namo okupuotais traukiniais ir ramiai gyvena iki kito pavasario. Panašios ir dviratininkų akcijos, kurios jau vyksta ir Lietuvoje, dviratininkai kartą per mėnesį okupuoją gatves, protestuodami prieš taršą, propaguodami ekologišką gyvenimo būdą. Tai tokia periodiškai pasikartojanti revoliucija, ritualinė rezistencija, kurią patys "dviratininkai" vadina "tyliu" arba "slenkančiu" protestu.

Šie atvejai Lietuvos ir pasaulio, kairiųjų ir dešiniųjų rodo, kad dabarties maištininkai arba griebiasi pilietinių akcijų, arba, susibūrę į mažas grupes, atsiriboja nuo visuomenės ir nesiekia plėsti maišto. Jie gali užsidaryti bendruomenėse ir toje erdvėje gyventi pagal alternatyvius principus, maištauti išeidami tik rituališkai ar karnavalų metu. Taip gyvena anarchistai, libertarai komunose, taip elgiasi Užupio menininkai, Nepriklausomybės dieną švenčiantys balandžio 1-ąją.

Kodėl Lietuvoje protesto ar plačiau suprantamo maišto kultūra vos pastebima? Juk protestas ar maištas yra natūrali pilietinio poveikio forma. N. ir G. Urbonai interviu sako: "Norint priešintis, pirmiausia reikia žinoti, kaip tai daryti. Tai tam tikros kalbos mokėjimas, kaip gramatika. Tu turi mokėti bent jau pasipriešinimo abėcėlę, turi žinoti savo teises, kas galima, kaip galima kurti bendruomenę, kokios jos teisės, pareigos, kaip to pasiekti. Kitaip sakant, trūksta elementaraus raštingumo" ("Atgimimas", 2006, Nr. 26).

Taigi kiekvienas maištas ar tai būtų socialinių struktūrų revoliucija, ar į kasdienybę įaugęs simbolinis protestas (pa)vyksta tik sukūrus naują žodyną, naują kalbą, naujas reikšmes. Maištas, kai kalbame apie taikų, liberaliai demokratinę valstybę priimtina maištą, yra pilietinis veiksmas. Jis iš prigimties yra kūrybingas, ir tokio jo verta mokyti.

Lietuvą pagimdė revoliucija. Šiandien pilietinę visuomenę kuria protestai.

Skaitytojų vertinimai

30247. you	2006-07-31 08:04
"Lietuvą pagimdė revoliucija"-hmm. kad CCCR pagimde revoliucija tai sutikciau , o kad lietuva -ne .	
31197. Grasilda, pasirašiusiam you	2006-08-12 21:02
Tai kas gi įvyko Lietuvoje 1990-1991 m. jei ne revoliucija? Ką tada vadinti revoliucija?	
31250. you pasirašiusiam Grasila	2006-08-17 10:01
išsitrink galva	
31347. GU 	2006-09-10 21:12
MAIŠTAS IŠ PRIGIMTIES KŪRYBINGAS - ACIŪ UŽ IDĖJĄ	
65119. Eglė	2010-12-21 14:43
Lietuva susikūrė 1918, todėl klaidinga sakyti, kad ją pagimdė revoliucija. Revoliucija ją išlaisvino. O gimė iš trupučio sėkmės (aplinkybių) ir didelio tikėjimo.	

Parašykite savo nuomonę

Įrašykite skaičių: *Trys šimtai dešimt*

Vardas arba parašas:

El. pašto adresas: @

Straipsnio vertinimas:

[išsiųsti]